

אגודת חוקרי צבא חברה בישראל

גילון מספר 10

סקירת מאמרים מהארץ

ומהעולם

בנושא יחסי צבא-חברה

אפריל - יוני 2023

תוכן העניינים

3 פתח דבר

4 מהי אגודת חוקרי צבא חברה בישראל

5-21 סקירת מאמרים

5-11 צבא וחברה

12-14 הארגון והמקצוע הצבאי

15-17 הצבא, הממשלה וארגוני ביטחון נוספים

18-21 תרבות, כוח אדם ומשאבי אנוש

פתח דבר

אנו שמחים להעביר לעיון את המהדורה השמינית של הדו"ח הרבעוני, שתכליתו עדכון על התפתחות הידע בתחום העיסוק של האגודה. הדו"ח מבוסס על עיון בכתבי עת, אתרים של גופי מחקר וממשל בישראל ובחו"ל. אנו מאמינים שחברי האגודה יכולים למצוא בדו"ח מידע עדכני, שיסיע להם בפיתוח המחקר.

המהדורה השמינית כוללת מאמרים וספרים שפורסמו בין החודשים אפריל-יוני 2023 והמהדורה הבאה תכלול את החודשים יולי-ספטמבר 2023. הדו"ח מכיל תקצירים והפניות למאמרים, דו"חות מחקר וספרים שראו אור בתקופה האמורה. כלולים כאן בעיקר המאמרים שנכתבו על ידי חוקרים מישראל, וכן מבחר מקורות שנכתבו בעולם. בסך הכול כלולים בסקירה הנוכחית **35** מאמרים וספרים, שלוקטו על ידי מר מתן קניגסבוך ונערכו על ידי ד"ר איתמר ריקובר.

נשמח מאוד לקבל הערות על מידע נוסף ועל תחומי עניין חשובים שיש להוסיף ולפתח. על מנת לעשות זאת ניתן להיכנס [לכאן](mailto:itamar.rickover@gmail.com) (בעדיפות) או/ו לשלוח לנו מייל לכתובת: itamar.rickover@gmail.com

בברכה,

ד"ר איתמר ריקובר
מנכ"ל אגודת חוקרי
צבא-חברה בישראל

פרופ' עוזי בן שלום
יו"ר אגודת חוקרי
צבא-חברה בישראל

מהי אגודת חוקרי צבא-חברה בישראל?

אגודת חוקרי צבא חברה בישראל הוקמה בשנת 2012. חברי האגודה הינם כולם חוקרים העוסקים במחקר אקדמי בתחום יחסי צבא-חברה והם מגיעים מדיסציפלינות שונות: חוקרי תקשורת ואנשי מדע-מדינה, סוציולוגים ואנתרופולוגים, היסטוריונים וכלכלנים, משפטנים, פילוסופים, אנשי חינוך ופסיכולוגים. בקרב החוקרים באגודה קיים שוני רב בהשקפות הפוליטיות ובגישות האסטרטגיות; אולם, המכנה המשותף המאחד אותנו לקהילייה אחת הוא התפיסה לפיה נדרש מחקר אובייקטיבי, ככל האפשר, של אופן פעילותם של המוסדות הביטחוניים, של הממשק בינם ובין שאר מוסדות המדינה, ושל חלקה של החברה בשליטה בהם.

בראש יעדיה של האגודה ניצבים קידומו, הצגתו וניתוחו של המחקר הבין-תחומי המתמקד בנקודות מבט שונות ומגוונות של יחסי צבא וחברה בישראל: הקשרים בין הצבא לחברה, הממשק שבין הדרג האזרחי לדרג הצבאי, היחסים שבין הצבא ובין גופי ביטחון אחרים, וכן ההיבטים החברתיים והארגוניים השונים של הצבא. כמו כן, פועלת האגודה להפיץ את הידע המחקרי המצטבר בארץ ובחול, בקרב גורמים באקדמיה, בצבא, במוסדות הביטחון, ובציבור הרחב.

האגודה בשיתוף הוצאת 'מערכות' מוציאה לאור כתב עת דו-שנתי בשם "חברה, צבא וביטחון לאומי". עורכת ראשית, ד"ר אלישבע רוסמן-סטולמן, לעיון ניתן להיכנס [לכאן](#).

אתר האגודה: <http://www.civil-military-studies.org.il>

האגודה בויקיפדיה: לחצו [כאן](#)

האגודה בפייסבוק: לחצו [כאן](#)

יו"ר האגודה: פרופ' עוזי בן שלום.

מנכ"ל האגודה: ד"ר ריקובר איתמר.

יו"רים קודמים: פרופ' יורם פרי, פרופ' זאב דרורי, ד"ר ראובן גל (מייסד האגודה).

חברי הנהלת האגודה (לפי סדר א, ב): ד"ר אבי ביצור, פרופ' אייל בן-ארי, ד"ר עפרה בן-ישי, פרופ' עוזי בן-שלום, ד"ר ראובן גל, פרופ' זאב דרורי, פרופ' אילת הראל, ד"ר רוני אור טיארגי'אן, פרופ' סטיוארט כהן, פרופ' אודי לבל, ד"ר אייל לוי, פרופ' אהוד מניפז, פרופ' הלל נוסק, ד"ר כרמית פדן, פרופ' יורם פרי, ד"ר איתמר ריקובר, ד"ר איתן שמיר, פרופ' גבי שפר, ד"ר עידית שפרן-גיטלמן, ד"ר דב תמרי.

יועץ משפטי: עו"ד איל נון. רו"ח: חן נוי.

להצטרפות לאגודה ניתן לפנות למנכ"ל האגודה ד"ר ריקובר איתמר בדוא"ל:

itamar.rickover@gmail.com

צבא וחברה

יריב מוהר ואיה שושן. (2023). **מאבק ברדיקליזציה כאמצעי למניעת טרור: ישראל לעומת העולם. עדכן אסטרטגי, כרך 26, גיליון 1.**

תוכניות למאבק ברדיקליזציה עוסקות בתהליכים חברתיים שיוצרים נטייה לאלימות פוליטית, ובחלק ניכר מהמדינות בעולם הן נכללות במאבק בטרור. תוכניות אלו נפוצות ברחבי העולם ככלי שהאפקטיביות שלו נבדקה והוכחה, ובשל צמצום הנזקים האגביים הן גם עשויות להיות כלי בעל תועלת משולשת: יותר ביטחון, פחות הפרת זכויות אדם ואופק משופר לפיוס ולשלום. למרות זאת אין שום מידע זמין על מדיניות כוללת ומקיפה בתחום בישראל. מדובר בלקונה בעייתית, הן בהיבט של אלימות המגיעה מצד פלסטינים אזרחי ישראל והן בהיבט של אלימות מצד התאגדויות קיצוניות של יהודים. הנתונים שנאספו מרמזים כי ראוי לשקול הקמה של גוף ממשלתי בישראל שמטרתו חקר הרדיקליזציה ומאבק בה.

[קישור למאמר](#)

אביב כוכבי. (2023). **צה"ל כנכס לאומי לישראל. עדכן אסטרטגי, כרך 26, גיליון 1.**

מאמרו של הרמטכ"ל לשעבר רב־אלוף אביב כוכבי קורא להתבוננות מקיפה על מקומו של צה"ל במדינה, לא רק כנכס לביטחון אלא כמאיץ לאומי-חברתי, תרבותי וכלכלי. המאמר טוען שצה"ל משמש למעשה "חדר כושר אישי" למתגייסים, המפתחים במהלך שירותם מגוון מיומנויות וכישורים הנדרשים במאה ה-21, והוא גם "חדר כושר לאומי" המחזק את המרקם החברתי ואת הסולידריות ומעודד צמיחה כלכלית. המאמר מבקש אם כך לראות בצה"ל ארגון שתרומתו לחברה חורגת באופן ניכר מייעודו הביטחוני; ארגון שתרומתו לפיתוח האישי, החברתי והלאומי יוצאת דופן והוא מעניק הזדמנות שחובה להמשיך לטפח אותה.

[קישור למאמר](#)

יגיל לוי. (2023). יורים ולא בוכים. הוצאה לאור: האוניברסיטה הפתוחה.

מאז האינתיפאדה השנייה הלכה והתפתחה בישראל מיליטריזציה חדשה, שמקורה בפרדוקס: ככל שישראל מתמודדת עם הגבלות בין-לאומיות רבות יותר על שימוש בכוח צבאי, וככל שצצות לו חלופות מדיניות וצומחות כאן חברת שוק המעמעמת את הילת שדה הקרב, כך מוסדות המדינה והכוחות התומכים בה מתאמצים עוד יותר לחזק את הלגיטימציה הציבורית להפעלת כוח ולהקרבה צבאית. התוצאה היא מיליטריזציה מסוג חדש. הספר בוחן כיצד התפתח שיח אלימות חדש של הצבא, "מלמעלה למטה", המתפאר בהפעלת כוח; על איזה רקע הקבוצות החברתיות המאיישות את הצבא טיפחו, "מלמעלה למטה", שיח אלימות דתי-לאומני, המתגאה בהפעלת אלימות; וכן כיצד משתמשים מוסדות המדינה דווקא בתופעות ליברליות, דוגמת רגישות לחללים, הפמיניזם ואפילו שיח זכויות האדם כדי לבצר את הלגיטימציה להפעלת כוח.

[קישור למאמר](#)

Seaman, D., & Schleifer, R. (2023). Israel and the Foreign Media. Cambridge Scholars Publishing.

ספר זה הוא תיאור חצי-ביוגרפי של דניאל סימן, לשעבר מנהל לשכת העיתונות הממשלתית בישראל (GPO), של 25 שנות עבודתו עם עיתונאים זרים ב-GPO, יחד עם ניתוח ההשפעה של סיקור תקשורת זרה על ישראל מבחינת התפיסה הציבורית והמדיניות הדיפלומטית. הוא מספר את הסיפור של מניפולציות ארוכות של עשרות שנים הכרוכות בהצגת הסכסוך הישראלי-פלסטיני על ידי עיתונאים ועורכים, יחד עם פעילים פלסטינים, שניצלו לרעה את הסטנדרטים המקצועיים שלהם כדי ליצור ולשמור על נרטיב אידיאולוגי. זו קריאה מאתגרת למי שדעתם על ישראל קבועה, אבל היא קריאת השכמה מכרעת להישרדות הדמוקרטיה המערבית ולעיתונות חופשית.

[קישור למאמר](#)

Bigman, A., & Lebel, U. (2023). 'Dying Was Never a Preference'—Post-War Ethical Discourse (PWED): Casualty Aversion and the War Legitimizing Projects. *Democracy and Security*, 1-22.

המאמר מציג תיאורי מקרה מודרניים כדי להראות כיצד מלחמה בחברות מערביות מקבלת לגיטימציה באמצעות תסריט אתי הטוען כי לחימה גורמת להפסדים מועטים לשני הצדדים. מודל שיח אתי שלאחר המלחמה מתאר מצב של סלידה מנפגעים, ובאמצעותו מנסות ההנהגות המודרניות לשכנע את הציבור בצורך בחיזוק הצבא ולהעניק לגיטימציה לרעיון המלחמה, באמצעות מהפכות טכנולוגיות ודוקטרינות שמטרתן להבטיח שהמלחמה הבאה תהיה מדויקת יותר ואתית יותר. המאמר ממחיש מצב זה על ידי ניתוח אירועים שהתרחשו לאחר מלחמת העולם הראשונה, מלחמת העולם השנייה ומלחמת וייטנאם, וכן מקרה ישראלי.

[קישור למאמר](#)

איתן אדרס וראובן גל. (2023). "המחנה המשותף": מתווה מוסכם לפרדיגמות לאומיות ארוכות-טווח. מוסד שמואל נאמן למחקר מדיניות לאומית.

במהלך העשור-שניים האחרונים, ובצל תהליכי עומק שונים המתחוללים בחברה הישראלית, מתרבים סימני השאלה ביחס לתקפותו של רעיון הציונות המקורי כרעיון מסדר מרכזי לישראל בעת הזו. דו"ח זה הינו תוצאה של מאמץ מרוכז, שכלל ארבעים ראיונות עומק של בעלי דעות משפיעות בישראל המגיעים מרקעים שונים ומגוונים וכן ביצוע סקר עמדות מקיף בקרב מדגם מייצג כלל-ארצי שנועד לתת תוקף לממצאים הראשוניים ולהיתכנות הטמעתם. מטרת מאמץ מורכב זה הינה הצעת מתווה מוסכם, הכולל רעיון מסדר חלופי ומספר פרדיגמות מובילות, אשר ביחד יכולים לשמש כ'מחנה משותף' למגוון הקולות והשבטים המצויים כיום בחברה הישראלית.

[קישור למאמר](#)

Ben Ishai, O. (2023). The "Outing" of Lethality: Using "Lethality" to Legitimize Military Violence in Israel. *Democracy and Security*, 1-19.

תפיסת ה"קטלניות" שאומצה לאחרונה על ידי צה"ל, הייתה מרכזית באסטרטגיית שיווק הלגיטימציה שלו, המזמינה קהלים שונים לפרש את האלימות הצבאית.

המחקר הנוכחי בחן את המנגנון הזה על ידי ניתוח הערות הקוראים על מאמרי חדשות הקשורים לקטלניות, ומצא שהוא יעיל ביותר בהשגת לגיטימציה על ידי סימון הגבולות האתיים של המושג והאינטרסים המגזריים הקשורים בו. באמצעות דיאלוג עם הציבור, בחר הצבא להדגיש את הקשר בין קטלניות לבין השקט הביטחוני היחסי והשגשוג הכלכלי שהושג בישראל, תוך שיווק צה"ל כ"סטארטאפ הגדול במדינה". עם זאת, אסטרטגיה זו מסכנת את התהליך הדמוקרטי על ידי העברת הבחירה במושגים אסטרטגיים מנציגים נבחרים לדיאלוג ישיר בין הצבא לבין סוכני הלגיטימציה המועדפים עליו. זה גם שוחק את מעמדו הא-פוליטי של הצבא ויש לו מחיר אתי, מבצעי ומוסרי כבד.

[קישור למאמר](#)

Ben-Asher, S., Sorek, I., & Shidlovsky, E. (2023). **Standardization of National Bereavement Rights Compromises Minorities' Civic Equality.** Democracy and Security, 1-16.

מחקר זה חושף את הטעות שבזיהוי סטנדרטיזציה עם שוויון על ידי הסתכלות על מצב אנושי ספציפי ומורכב. הקשר בין אמות מידה לצדק ייבחן משלוש זוויות: פילוסופית, כלכלית וחברתית. כמקרה בוחן נבחן את המקרה של אלמנות צה"ל הבדואיות. קבוצת נשים זו סובלת מאחידות הזכויות המוקנות לאלמנות צה"ל, שכן ההטבות הכלולות בזכויות אלו אינן מתאימות לאורח חייהן. נטען שרק מדיניות המתחשבת בצרכים אישיים, חברתיים ותרבותיים תאפשר שוויון דמוקרטי אמיתי, בניגוד לאחידות טכנית, בירוקרטית; ושרק התחשבות בשני הצדדים של מטבע הסטנדרטיזציה תוביל לשוויון אמיתי, שמכיר במגוון ומכיר בערכו החברתי.

[קישור למאמר](#)

Barnea, A. (2023). **Energy Transitions in Israel.** The University Of Chicago.

אריאל ברנע מראיין את סבו, בנימין ברנע, על הטרנספורמציות האנרגטיות להן היה עד במהלך חייו. בנימין, ניצול שואה, דן בחייו המוקדמים כשחווה פוגרום ברומניה בשנות ה-30, גירוש המשפחה לגטו באוקראינה ועלייתו לישראל. הוא מתאר את תקופת חייו, עבודתו בקיבוץ ושירותו בצבא הישראלי.

הוא עורך השוואות בין ישראל לארה"ב, ומציין את חשיבות הצריכה לחלום האמריקאי. בן מתאר את השיפור ההדרגתי של התשתיות בישראל כשהיא הפכה ל"סטארט-אפ ניישן", ואת האתגרים העומדים בפני המדינה הן במזרח התיכון והן מבצורת ושינויי אקלים.

[קישור למאמר](#)

Grassiani, E. (2023). **Instrumental Morality Under a Gaze: Israeli Soldiers' Reasoning on Doing 'Good'**. In Violence in Extreme Conditions: Ethical Challenges in Military Practice, pp. 59-72. Cham: Springer International Publishing.

חיילים משתמשים לעתים קרובות בסוגים שונים של נימוקים כדי להסביר, להצדיק או לתת לגיטימציה להתנהגותם. לעתים קרובות ניתן לסווג את ההסברים הללו כמוסריים, מכיוון שהמטרה הסופית היא לעשות את מה שבאופן תיאורטי הוא 'טוב'. עם זאת, כאשר מסתכלים מקרוב על התמריצים לפעול, אנו יכולים לראות שהם מונעים לעתים קרובות על ידי מניעים אחרים, אינסטרומנטליים יותר. בפרק זה, אני מתמקד בישראלים ובוחן כיצד מעשיהם והסבריהם מתחלקים לשלוש רמות; האישי (ההגנה על העצמי) הממוקד בקבוצה (היחידה, או הצבאית כולה) או אפילו בהתחשב בכל מדינת הלאום. עוד אראה כיצד ה"מוסר האינסטרומנטלי" הזה מושפע פעמים רבות מ'מבט משמעותי'. אני טוען בפרק זה לגישה קונטקסטואלית למוסר הלוקחת בחשבון יחסי כוח, נסיבות פיזיות ויחסים בין-אישיים.

[קישור למאמר](#)

Harel, A. (2023). **Women in the Military in Israel**. In The Palgrave International Handbook of Israel, pp. 1-13. Singapore: Springer Nature Singapore.

הצבא בישראל נחשב לאחד המוסדות הבולטים בחברה, המשפיע על התחום הכלכלי, התרבותי והפוליטי שלה. ישראל היא אחת ממדינות בודדות שבהן שירות צבאי לנשים הוא חובה וזה נחשב כעדות לשוויון מגדרי. למרות זאת, ישראל עדיין מפגרת אחרי מדינות אחרות כל עוד נשים בתפקידי לחימה נשארות חריגות ולא הכלל, ועדיין אינן מורשות להשתלב בכל היחידות והתפקידים הצבאיים. הפרק בוחן את תהליך שילובן של נשים כחיילות בצה"ל ואת תהליך שילובן בתפקידים תומכי לחימה ובתפקידי לחימה. הפרק עוקב אחר מאבקייהן ונקודות המבט שלהן לגבי מעמדן של נשים בלחימה בחברה הישראלית הצבאית. [קישור למאמר](#)

Itzik, L., & Walsh, S. D. (2023). **When Military Uniforms Change Into Prison Uniforms: Military Prison Incarceration Among Ethiopian Soldiers in the Israel Defense Forces.** *Criminal Justice and Behavior*, 0(0).

בניגוד למחקרים הבוחנים את חווית הכליאה בבתי כלא אזרחיים, חסרה ספרות ותיאוריה המתמקדת בחוויית הכליאה הצבאית. המחקר האיכותני הרטרוספקטיבי הנוכחי חקר את הניסיון של 27 יוצאי אתיופיה, אוכלוסייה המיוצגת יתר על המידה בכלא הצבאי הישראלי, שנכלאו במהלך שירותם הצבאי עקב עבירות עריקות. מהראיונות התפתחו שני נושאים מרכזיים: (א) הכלא הצבאי ככלי להשגת מטרות אישיות ו-(ב) תפיסה עצמית כקורבנות של המערכת. הממצאים מצביעים על כך שהכליאה הצבאית לעיתים חסרה את הפסיכולוגיה השלילית המתוארת בספרות על כליאה אזרחית. ברמה התיאורטית, התוצאות מצביעות על כך שחווית הכליאה עשויה להיות לא אוניברסלית אלא תלויה בהקשר החברתי והתרבותי ובמשמעות של הכליאה עבור הפרט המעורב.

[קישור למאמר](#)

Bershtling, O. (2023). **“Mom Calling the Commanding Officer”:** **The Changing Relationship Between Mothers and Their Sons Serving in Israel Defense Forces.** *Armed Forces & Society*, 0(0).

מאמר זה, המעוגן בתיאוריה הפמיניסטית, בוחן את הקשר בין אימהות לבניהן המשרתים בצבא ההגנה לישראל. מחקר איכותני זה, המבוסס על 28 ראיונות עם אימהות ובנים, חושף תמונה מורכבת. למרות שהצבא משמש כשומר סף שמרחיק אימהות ומחזק את התרבות ההיפר-גברית, המשתתפים מתארים את המעורבות הפעילה של האימהות בחיי היומיום של בניהן החיילים ללא כל תחושת נחיתות בהתמודדות עם המנגנון הצבאי. האימהות נוטלות על עצמם את תפקיד הפסיכולוגיות, מצילות את הבנים מהסתבכות עם מפקדיהן הישירים, ואף מארגנות את מסלול השירות של בניהם. הרחבת הפרקטיקות האימהיות לתחום הצבאי מטשטשת את ההמשגה הבינארית של "גברים בנשק ונשים בבית" ושופכת אור נוסף על השינויים העכשוויים שחלו ביחסי צבא-משפחה בישראל.

[קישור למאמר](#)

Graham, D., & Boyd, J. (2023). **Conflict in Israel and Gaza: What do Jews in the UK think?**. Institute for Jewish Policy Research.

במאי 2021 התרחש סכסוך גדול בעזה ובסביבתה בין ישראל לחמאס והג'יהאד האסלאמי. חודשיים לאחר מכן, שאלנו את היהודים בבריטניה את דעותיהם לגבי פעולות ממשלת ישראל במהלך אותו סכסוך. המשיבים נשאלו האם הם מאשרים את הדרך שבה ישראל ביצעה את הפעולה הצבאית, ואת המידה שבה הם מאמינים שהפעולה הזו נבעה משיקולים צבאיים או מדיניים.

[קישור למאמר](#)

הצבא, הממשלה וארגוני ביטחון נוספים

Miller, B., & Tabachnik, A. (2023). **States, Nations and Great-Power Expansion in Their Neighborhood: Explaining the Russian War Against Ukraine**. In *Turmoil and Order in Regional International Politics*, pp. 195-237. Singapore: Springer Nature Singapore.

מאמר זה מזהה את הגורמים לאי-יציבות אזורית ולהתרחבותן של מדינות רוויזיוניסטיות. באמצעות תיאוריית האיזון בין מדינה לאומה אנו טוענים שהסבר מרכזי לחוסר יציבות אזורית ולהתרחבות מדינות רוויזיוניסטיות הוא חוסר ההתאמה בתוך אזור נתון בין השאיפות והזהויות הלאומיות של העמים המאכלסים אותו לבין חלוקת האזור למדינות טריטוריאליות. המשנתה השני בתיאוריה מתייחס לחוזק המדינה או ליכולת. מדינה חזקה שאינה תואמת מבחינה חיצונית נוטה להפוך למדינה רוויזיוניסטית, להוטה להרחיב את גבולה פיזית או להגביר את השפעתה באזור המריבה, תוך שימוש בכל האמצעים הקיימים, על מנת "לפתור" את אי ההלימה הזו. חוסר התאמה זה מוביל גם להופעתן, במיוחד במדינות חלשות, של קבוצות לאומניות חוצות גבולות שונות, כולל אלימות התומכות באג'נדה הרוויזיוניסטית. חלק מהקבוצות עשויות להיות מכשירים בידי המדינה הרוויזיוניסטית בעוד שאחרות עשויות לפעול באופן עצמאי יותר ממנה. הטיעון שלנו ייבחן באמצעות ניסיונות ההתרחבות הטריטוריאלית הרוסית במקרה האוקראיני האחרון.

[קישור למאמר](#)

Avidar, R., & Magen, C. (2023). **Negative spaces as a strategic decision: The case of the Israeli Security Agency**. *Public Relations Review*, 49(2), 102315.

המונח "מרחבים שליליים" נטבע בשנת 2021, ומתייחס למצבים והקשרים בהם דיאלוג אינו אפשרי או מתאים. מטרת מאמר זה היא להמשיך ולחקור את המושג הזה על ידי שימוש בשירות הביטחון הכללי (שב"כ) כמקרה בוחן כדי לחקור אם ארגונים יכולים לבחור במרחבים שליליים כהחלטה אסטרטגית תכליתית. המחקר משתמש במסגרת תיאורטית בין-תחומית, המשלבת את הרעיון של "ממשלות פתוחות", "מסגרת השכבות לניתוח דיאלוג" (SADA) ומרחבים שליליים. כמו כן, הוא משלב שיטות מחקר, לרבות ניתוח תוכן כמותי ואיכותי, וכן ראיון עומק לראשונה עם ראש אגף תקשורת בשב"כ לשעבר ששירת בארגון במשך חמש עשרה שנים.

[קישור למאמר](#)

Herzog, B. (2023). **Elevating the significance of military service: Knesset members and republican values.** National Identities, 1-15.

באמצעות ניתוח המקרה הישראלי, מאמר זה מסביר מדוע מדינות מוסיפות הוראות המקלות על תהליכי התאזרחות לאחר השירות הצבאי. חוק האזרחות הישראלית קובע כי השירות הצבאי בישראל יקנה פטורים מרשימת הדרישות להתאזרחות ותיקונים ב-1987 וב-2004 ו-35 תיקונים שהוצעו קושרים גם את השירות הצבאי עם אזרחות בישראל. אני טוען כי הוראות אלה נחקקו בעיקר מטעמים סמליים. בישראל רצו פוליטיקאים להדגיש את חשיבות ההשתתפות הרפובליקנית, במיוחד באמצעות השירות הצבאי, כקורבן האולטימטיבי בבניית זהות לאומית.

[קישור למאמר](#)

Goldstein, A. (2023). **From Contemptible Terrorists to National Heroes: The Reburial Ceremonies of Lord Moyne's Assassins and the Shift in Israeli Collective Memory on the Eve of the "Upheaval".** Contemporary Jewry, 1-27.

ביוני 1975 ערכה מדינת ישראל סדרה של שלושה טקסים ממלכתיים כחלק מתהליך העברת עצמותיהם של שניים מחברי מחתרת הלח"י ("כנופיית שטרן"). הקונצנזוס ביחס לתפיסת מעשיהם של שני הצעירים היהודים כשליילים ומזיקים הקיף את הרוב המכריע של החוגים היהודיים בארץ משמאל לימין. והנה, 30 שנה מאוחר יותר, ממשלת ישראל, בראשות מפלגת העבודה הישראלית, ערכה טקסים ממלכתיים בתהליך שבו נקברו המתנקשים מחדש בהר הרצל, הפנתיאון הרשמי של ישראל לגבורה. מאמר זה מבקש לבחון את האירוע ואת ייבואו באמצעות פרספקטיבה מרובדת המבוססת על חקר הזיכרון הקולקטיבי, החברה, התרבות והפוליטיקה הישראלית.

[קישור למאמר](#)

Gill, G. S. (2023). **Israel's Approach to Building Cyber Capabilities: Lessons for the Indian Armed Forces.** Manohar Parrikar Institute for Defence Studies and Analyses.

מאמר זה יחקור את הגישה של צה"ל לבניית יכולות סייבר, תוך התמקדות בפיתוח כישרונות ובגישת "כלל האומה" לצפיית כישרונות באמצעות תוכניות שונות, ומטרתה להפיק לקחים עבור הכוחות המזוינים ההודיים.

[קישור למאמר](#)

Wertman, O., & Kaunert, C. (2023). **Israel: National Security and Securitization: The Role of the United States in Defining What Counts.** Springer Nature.

ספר זה הוא הניתוח המקיף הראשון של ישראל ותהליכי ביטחון (Securitization). הוא מפתח מסגרת אנליטית מקורית כדי לשפר את ההבנה התיאורטית של מרכיב הקהל במהלך תהליך ביטחון, תוך הסתמכות על תובנות הן מתיאוריית הביטחון, מהפסיכולוגיה הפוליטית ותאוריית ה-IR. זה נותן לנו תובנות חדשות ומשמעותיות לגבי מדוע קהלים מסוימים חיוניים להשתכנע כדי שהביטחון יתרחש, בעוד שאחרים לא. ספר זה בוחן גם את תפקידה של ארה"ב בהגדרת מה שחשוב בביטחון הלאומי הישראלי. בעיקרו של דבר, מאחר שארצות הברית היא בעלת בריתה המשמעותית ביותר של ישראל, חיוני להנהגה הישראלית להשיג את תמיכת הממשל האמריקאי (או חוסר ההתנגדות שלה) כמעט לכל פעולות ביטחון. הספר מנתח מערך ראיונות מקורי ביותר עם דמויות בולטות בישראל שהיו בדרג העליון של תהליך קבלת ההחלטות הישראלי, לרבות אנשי הדרג המדיני והצבאי.

[קישור למאמר](#)

איתן גלבע. (2023). לוחמה פסיכולוגית רב-זירתית. מכון ירושלים לאסטרטגיה ולביטחון.

ישראל, איראן, חיזבאללה וארצות הברית מנהלות באזורנו לוחמה פסיכולוגית. אויבי ישראל מעריכים שהשסעים בחברה הישראלית, המתח בינה לארצות הברית וההתרחקות של מדינות "הסכמי אברהם" מישראל החלישו אותה מאוד, והם בודקים את האפשרות לנהל נגדה מערכה רב-זירתית. ארה"ב חותרת להגיע להסדר גרעיני זמני וחלקי עם טהרן, ואיומיה נועדו להציג חלופת ענישה לסירוב איראני. על ישראל להסיר את החסמים ביחסים עם הבית הלבן ולשכנע את הממשל להתחשב בהסתייגויותיה ממדיניותו.

[קישור למאמר](#)

הארגון והמקצוע הצבאי

Gushpantz, T. (2023). **Between Ethics [Education] and Practices.** Democracy and Security, 19: 2, 118-138.

מעורבות של מפקדים בכירים בשערוריות שוחד ומין וסטיות מערכים ונורמות אתיות ביחידות המבצעיות מעלה שאלות לגבי יעילותם של מנגנוני הלמידה של החינוך לאתיקה במכללות הצבאיות. הסטייה של מי שאמורים להוות מודל לחיקוי מהבחינה המקצועית והאתית הובילה לשורה של מחקרים בנושא. מהסקירה עולה כי למרות הקמת מסגרת חינוכית, עדיין חסרה אסטרטגיה ברורה לניהול החינוך לאתיקה. טיפול בפער בין המוצהר לנעשה בפועל מחייב שינוי פרדיגמה בחינוך האתיקה וייזום מהלך אסטרטגי נרחב לבחינת הנחות יסוד, מטרות ומנגנוני למידה. מתווה שלבים אופרטיביים המובא בסוף המאמר עשוי לסייע בהובלת השינוי.

[קישור למאמר](#)

Rashi, T., & Schleifer, R. (2023). **The Ethics of Psychological Warfare—Lessons from Israel.** Democracy and Security, 1-12.

בתחילת המאה העשרים ואחת חלה שינויים רבים בדרך ניהול המלחמה. לצד מלחמה בים, באוויר וביבשה, מתקיימת כיום לוחמה פסיכולוגית (המכונה psywar), שהוכחה כממד צבאי רב עוצמה. בניגוד לצורות לוחמה אחרות שלגביהן קיימים כללי אתיקה בינלאומיים, אין רגולציה אתית של לוחמה פסיכולוגית. מאמר זה מעריך את האתגרים והדילמות העומדות בפני מדינות דמוקרטיות בשימושן בלוחמה פסיכולוגית ומציע לראשונה הצעות לכללים אתיים לשם כך באמצעות מקרה בוחן ישראלי: שימוש ארוך טווח בלוחמה פסיכולוגית על ידי צה"ל.

[קישור למאמר](#)

Evron, Y., & Bitzinger, R. (2023). **Introduction**. In The Fourth Industrial Revolution and Military-Civil Fusion: A New Paradigm for Military Innovation?, pp. 1-16. Cambridge: Cambridge University Press.

ספר זה מבוסס על שני טיעונים הקשורים זה בזה. ראשית, לטכנולוגיות של המהפכה התעשייתית הרביעית (IR4) תהיה השפעה משמעותית על האפקטיביות והיתרון הצבאי העתידי. שנית, אם צבאות רוצים לרתום את הפוטנציאל הטכנולוגי של ה-IR4, אז הם חייבים ליצור סוג חדש של שיתוף פעולה אזרחי-צבאי, שנודע כמיזוג צבאי-אזרחי (MCF). מיזוג זה ככל הנראה יגדל כאסטרטגיה תחרותית עבור מדינות המבקשות לנצל טכנולוגיות מתקדמות לחדשנות צבאית, ולאחר מכן, יתרון צבאי.

[קישור למאמר](#)

Harel, A. (2023). **Women soldiers in frontline war rooms**. In Female Fighters in Armed Conflict - Listening to Their Own Stories, Chapter 7, pp.128-147. Publisher: Routledge.

הפרק הנוכחי מתמקד בחוויותיהן של חיילות בצבא ההגנה לישראל (צה"ל), ששירתו בחדרי מלחמה (הידועים גם כחדרי מבצע או מצב) הנמצאים בסמיכות לשדה הקרב - במקרה זה, בגבולות ישראל ובאזורי עימות. ראיונות עם חיילות אלו העלו כי הן לא חוו ריחוק או ניתוק בעת שירותם בחדרי מלחמה כאלה, אלא תחושת קרבה לקרב וללוחמים בשטח, מלווה בתחושת אחריות ומעורבות חזקה בכל שלב הקרב.

[קישור למאמר](#)

שני אלמוג, קרן שחף, אמיר אסנין. (2023). **מנהיגות במרחבים משותפים בצה"ל**. מערכות, 496.

כיום, בעידן של מרחבים משותפים, תפקיד המנהיג מתעצב באופן אחר – הכוח, הסמכות ולעיתים אף האחריות – אינם בהכרח בבעלותו הבלעדית. מהי התשתית להיווצרותו של מרחב משותף אפקטיבי, ומהם המאפיינים המשותפים למנהיגות מותאמת בסביבה זו?

[קישור למאמר](#)

איתן שמיר. (2023). משה דיין התפתחותו של אסטרטג. הוצאת לאור: מודן ומערכות.

ספר זה חוקר את קורותיו של משה דיין, אחד האישים המשפיעים ביותר על תולדות ישראל בעשורים הראשונים לקיומה. הישגיו האישיים, כמו גם רגעי השפל, חופפים במידה רבה להישגיה של ישראל ולכישלונותיה. זו אינה עוד אחת מן הביוגרפיות הרבות שנכתבו על משה דיין, אלא חיבור המתמקד בדמותו כאסטרטג, ניסיון להבין את צורת חשיבתו ותפיסת עולמו מבחינה תיאורטית ופרקטית.

[קישור למאמר](#)

תרבות, כוח אדם ומשאבי אנוש

תמיר הימן ועדן כדורי. (2023). **חילופי הרמטכ"ל: תובנות מתקופת כהונתו של רב־אלוף אביב כוכבי לקראת כהונתו של רב־אלוף הרצי הלוי**. עדכן אסטרטגי, כרך 26, גיליון 1.

חילופי הרמטכ"ל מהווים הזדמנות להתבונן לעתיד ולעדכן את האסטרטגיה הצבאית אל מול האתגרים הצפויים. מאמר זה מציע נקודת מבט לניתוח כשירות הצבא ותובנות על השינויים בתחום בניין הכוח של צה"ל והפעלתו בתקופת כהונתו של הרמטכ"ל ה-22 של מדינת ישראל, רב־אלוף (מילי) אביב כוכבי. המאמר דן גם בפערים ובאתגרים המרכזיים שעומדים לפתחו של הרמטכ"ל הנכנס רב־אלוף הרצי הלוי. חלקו השני של המאמר כולל המלצות לרמטכ"ל הנכנס בתחומי בניין הכוח והפעלת הכוח של צה"ל.

[קישור למאמר](#)

Stern, N. (2023). **'Military timescapes': The corporeal experience of time in an Israel defense forces reserve combat unit**. Ethnography, 0(0).

מאמר זה בוחן את מושג הזמן בקרב חיילי מילואים קרביים בצבא ההגנה לישראל. רוב המחקרים האתנוגרפיים של הזמן נוטים להתמקד באופן שבו חלופי הזמן נמדד בתוך הקשרים תרבותיים משתנים. לעומת זאת, מאמר זה מסתכל על ההיבטים החומריים יותר של חווית הזמן האנושית. הטענה היא שבתוך הקשרים צבאיים ישראלים הזמן נחוה כחומר כמעט כמו חומר שכופה את עצמו - בצורה מאוד פיזית - על גופם של חיילים קרביים. במובן זה, "נוף הזמן הצבאי" נחוה כמעין חומר בר-גימור, שהלבישה הפיזית של מדי צבא יכולה להתעלות מעליו, לשנות ולשבור.

[קישור למאמר](#)

Masad, D. (2023). **"Military Ethic Washing"-De-Politicization and Dis-Militarization in Representations of Internal Targeted Killings in Israeli Narrative Films and Television Drama**. Democracy and Security, 1-22.

המונח "כביסה אתית צבאית" משמש לתיאור הדרכים שבהן האתיקה הצבאית מנקה ארגונים צבאיים מאחריות מוסרית למעשיהם בעידן המיליטריזם הליברלי הפוסט-לאומי.

הקולנוע והטלוויזיה, כיום אפילו יותר מבעבר, משמשים סוכני אתיקה בכלל, ושל אתיקה צבאית בפרט. תוך שימוש במונחים של "תורת המלחמה הצודקת", המחקר מראה כיצד באמצעות תהליכים של דה-פוליטיזציה ודיס-מיליטריזציה המוגברים על ידי ייצוגים נרטיביים אודיו-ויזואליים בדיוניים, סרטים נרטיביים ודרמות טלוויזיה מבטאים את נקודת המפנה האתית-ליברלית של זמננו, תוך שימוש בו כדי לאשרר מיליטריזם לאומי.

[קישור למאמר](#)

Benisti, G., & Baron-Epel, O. (2023). **Applying the Socioecological Model to Map Factors Associated with Military Physical Activity Adherence.** *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(11), 6047.

לפעילות גופנית (PA) בתוך הצבא יכולה להיות השפעות גדולות על בריאות החייל, הפרודוקטיביות שלו ויכולתו לעמוד במשימות. מחקר זה נועד לזהות את הגורמים הקשורים לדבקות באימון גופני במהלך השירות הצבאי, תוך יישום המודל הסוציו-אקולוגי, המסווג את הגורמים המשפיעים על התנהגויות בריאותיות לרמות אינדיבידואליות, חברתיות וסביבתיות. מחקר זה בוצע בקרב 500 חיילים בגילאי 18 עד 49 שנים בצבא ההגנה לישראל. תוצאות המחקר מעידות כי פיתוח התערבויות במישור הפרטני לכל אנשי הצבא והתערבויות במישור החברתי, בעיקר לגברים, יכולים לסייע בהגברת רמות הכשירות הגופנית בצבא.

[קישור למאמר](#)

עוזי בן שלום, דביר פלג, קורין ברגר, אבישי אנטונובסקי, נחמיה שטרן, ניב גולד. (2023). **מלוחמה הרואית ללוחמה פוסט-הרואית ובחזרה.** *צבא, חברה וביטחון לאומי, גיליון 5.*

בעשורים האחרונים לבשה דרך הלחימה הלאומית של ישראל דפוס "פוסט-הרואי", המקנה חשיבות יתרה להימנעות מאבדות ולקיימת סיכונים עלידי מפקדים בכירים וקברניטים. מאמר זה מציג תהליך זה מתוך לימוד ההתנסות היומיומית של לוחמים ומפקדים שעסקו בלוחמת מנהרות ברצועת עזה. ניתוח ראיונות עם חיילים שפעלו במטרה לזהות מנהרות אויב ולהוציאן מכלל שימוש, העלה ארבעה ממדי תוכן מרכזיים: פעולה מבצעית במנהרות כחוויה; מיונים והתמיינות של כוח האדם; צבירת ניסיון; גבורה וסכנה. הניתוח שאנו מציעים מאפשר להסביר את התפתחותם של דפוסי ארגון אלה עלידי העדפתה של ישראל להילחם באופן פוסט-הרואי.

[קישור למאמר](#)

אפרת שחר־דרוק, דותן דרוק. (2023). לוחמות חוד – שירות נשים ביחידות הלוחמות. צבא, חברה וביטחון לאומי, גיליון 5.

בשלושת העשורים האחרונים נשים נאבקות על שוויון הזדמנויות, ועל האפשרות לשרת כלוחמות ביחידות הצבא השונות. מאז בג"ץ אליס מילר בשנת 1995 הלכו ונפתחו בפניהן תפקידים נוספים שלא היו אפשריים קודם לכן, כולל תפקידי לוחמה, והדבר אף השפיע על תהליך הקמתן של יחידות חדשות, בעיקר במערך הגנת הגבולות. עם זאת, נראה כי צה"ל לא ממהר לפתוח בפני נשים אפשרות שווה לשרת בתפקידי לחימה בחטיבות הרגלים והשריון. במאמר זה נטען כי על צה"ל להתחשב בכשירות הנדרשת מהלוחמים והלוחמות לביצוע משימות ולהשגת מטרות הצבא, ונראה כיצד בכל פעם שמתבצע טשטוש של הגבולות המגדריים בין גברים ונשים בצבא (דה'מגדר), נעשים בה בעת ניסיונות להחזיר את הנשים לתפקידים שנחשבים מבחינה מסורתית "נשיים" (רה'מגדר).

[קישור למאמר](#)

Greenstein, L. B., Greenstein, I., Levitin, E., Tzur, D., Sharon, N. Z., Karp, E., & Cohen, S. O. (2023). **COVID-19 vaccination–Does it affect sick leave in military personnel?.** European Review for Medical and Pharmacological Sciences, 27, 5878-5884.

לחופשת מחלה יש השפעה כלכלית שלילית גדולה בעקבות מגפת COVID-19. בעוד שתוכניות החיסון הורידו את התחלואה הקשה והאשפוזים ברחבי העולם, מספר תופעות הלוואי בעקבות חיסון נגד COVID-19 היה גבוה. המחקר הנוכחי נועד להעריך את השפעת החיסון על ההסתברות לחופשת מחלה בשבוע שלאחר החיסון בקרב משרתים בצה"ל.

[קישור למאמר](#)

Reizer, A., Ben-Shalom, U., Koslowsky, M. et al. (2023) **Dropout Intentions of Soldiers in Mixed-Gender Combat Units: A Longitudinal Examination of the Integration Process.** Sex Roles

המחקר מציג ניתוח לאורך זמן של תהליך השילוב המגדרי ביחידות קרביות מעורבות על ידי התמקדות בתקדימים של כוונות הנשירה.

במחקר השתתפות 295 חיילים וחיילות שמילוי שאלונים בשלוש נקודות במהלך שמונה חודשים של תהליך אימון הטירונות והאימון המתקדם. הממצאים חשפו נקודות דמיון בין כוונות הנשירה של גברים ונשים לאורך זמן. בשלב 1 (T1) ושלב 2 (2T), תחום הבריאות גופנית ותחום יוקרת היחידה תרמו משמעותית לכוונות הנשירה. בנוסף, תפיסת החייל אודות היוקרה של יחידתו ניבאה באופן שלילי את כוונות הנשירה בשלב 1 (T1) אך לא הייתה משמעותית בשלבים 2 ו-3 (T2, T3). יתר על כן, נורמות של חיילים גברים חזו כוונות נשירה ב-T2 אך לא היו משמעותיות ב-T3. הממצאים מצביעים על התרחשות תהליך הדרגתי של סוציאליזציה ובחירה עצמית במהלך האימון. במאמר אנו דנים בתוצאות דרך עדשה מגדרית ושוקלים את היישומים של מחקר זה להפחתת כוונות הנשירה ביחידות קרביות משולבות מגדריות.

[קישור למאמר](#)